

4. Постанова Верховного Суду від 20.04.2023 р. у справі № 160/4787/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110352414>.

5. Постанова Верховного Суду від 10.02.2021 р. у справі № 754/5841/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94938438>.

6. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Харків: Право, 2016–. – Т. 10: Цивільний процес / редкол.: В. В. Комаров (голова), К.В. Гусаров, С. С. Бичкова та ін. 2025. 872 с.

7. Бичкова С. С., Чурпіта Г. В. Зловживання цивільними процесуальними правами. *Криміналістичний вісник*. 2015. № 2 (24). С. 12–18.

БОБИК Юлія Володимирівна,

здобувач вищої освіти

Державний податковий університет

м. Ірпінь (Київська область)

Науковий керівник:

БІЛЯНСЬКА Наталія Володимирівна,

кандидат юридичних наук, професор

завідувач кафедри цивільного права та процесу

Державний податковий університет

м. Ірпінь (Київська область)

ПРОБЛЕМА ВИЗНАЧЕННЯ СУБ'ЄКТА ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ШКОДУ, ЗАВДАНУ СИСТЕМАМИ ШІ

Стрімка інтеграція інтелектуальних систем у суспільні відносини зумовлює гостру потребу в адаптації правового поля до нових технологічних викликів. Актуальність дослідження полягає у відсутності єдиного підходу до ідентифікації відповідальної особи за дії автономних алгоритмів, що створює правову невизначеність. Метою роботи є аналіз чинного законодавства та наукових підходів для розв'язання проблеми визначення суб'єкта цивільно-правової відповідальності у разі заподіяння шкоди системами штучного інтелекту

Згідно статті 1166 Цивільного кодексу України, майнова шкода, завдана неправомірними рішеннями, діями чи бездіяльністю особистісним немайновим правам або майну, відшкодовується в повному обсязі особою, яка її завдала [1]. Традиційна деліктна модель базується на наявності вини та усвідомленої волі суб'єкта, що складно застосувати до автономного ШІ. Оскільки алгоритм не володіє правосуб'єктністю, юридична фіксація відповідальності має зміститися з самого «виконавця» на розробника або власника, які забезпечують експлуатацію системи в правовому полі.

У наукових працях С. І. Борисенко зазначається, що ключовою проблемою є «чорна скринька» алгоритмів, яка унеможливорює точне встановлення причинно-наслідкового зв'язку між кодом та збитками [2, с. 47]. Це свідчить про необхідність

впровадження концепції відповідальності без вини або суворої відповідальності для власників високоризикових систем.

Застосування принципу ризику дозволяє захистити потерпілу сторону, не чекаючи на складні експертизи програмного забезпечення, що значно прискорює процес відшкодування. Доцільним видається запровадження обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності операторів високоризикових систем штучного інтелекту, що забезпечить гарантоване відшкодування шкоди незалежно від складності встановлення вини. Як зазначають О. Р. Шишка та Н. В. Шишка, досвід Європейського Союзу вказує на поступове розмежування відповідальності залежно від рівня автономності технології та ступеня контролю людини над нею [3, с. 213]. Такий диференційований підхід є найбільш життєздатним для української правової системи.

Розподіл тягаря відшкодування між оператором, який отримує вигоду від системи, та розробником, який допустив технічну похибку, дозволить створити збалансований механізм захисту цивільних прав. Відповідно до статті 4 Закону України «Про захист персональних даних», суб'єкт відносин зобов'язаний забезпечити належну обробку та безпеку інформації, що є критичним при використанні ШІ в управлінських процесах [4]. Порушення цих норм автоматично робить володільця даних потенційним суб'єктом деліктного зобов'язання. Таким чином, відповідальність за цифрові помилки повинна корелювати з обов'язками щодо технічного нагляду та забезпечення конфіденційності, що фактично закріплює статус людини як кінцевого гаранта безпеки.

В. М. Каплиста та О. С. Кочина наголошують на тому, що сучасні реалії вимагають модернізації інституту джерела підвищеної небезпеки через включення до нього складних програмних комплексів. Також, на їх думку, важливим є введення страхування відповідальності за шкоду, яку може завдати високоризикова система ШІ. Такий механізм дозволив би компенсувати збитки навіть у ситуаціях, коли складно встановити конкретного винуватця, а також сприяв би підвищенню довіри учасників ринку до нових технологій [5, с. 225]. Погоджуючись з такою позицією, вважаємо, що пріоритетним напрямком також є встановлення презумпції вини власника, що стимулюватиме бізнес до інвестування в безпечні та прозорі технології.

Перспективним напрямом є створення державного реєстру високоризикових систем штучного інтелекту, що дозволить здійснювати ефективний контроль за їх використанням та визначенням відповідальних осіб.

Виконання поставленої мети дозволило дійти висновку, що суб'єктом відповідальності за шкоду, завдану ШІ, має виступати фізична або юридична особа, яка здійснює фактичний контроль над системою або отримує від неї прибуток. Застосування норм про джерело підвищеної небезпеки та уточнення відповідальності розробників є оптимальним шляхом подолання правового вакууму. Визнання ШІ специфічним інструментом, а не самостійним суб'єктом, дозволяє зберегти стабільність цивільного обороту. Такий підхід підтверджує, що попри технологічну автономність, правова відповідальність залишається виключно антропоцентричною категорією.

Список використаних джерел

1. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 08.05.2026).
2. Борисенко С. І. Штучний інтелект як джерело підвищеної небезпеки: проблеми деліктної відповідальності. *Право і суспільство*. 2025. № 5. Т. 1. С. 45–51.
3. Шишка О. Р., Шишка Н. В. Відповідальність за шкоду, заподіяну використанням систем та технологій штучного інтелекту: судова практика в ЄС. *Форум права*. 2025. № 84(4). С. 205–216.
4. Про захист персональних даних : Закон України від 01.06.2010 № 2297-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text> (дата звернення: 08.05.2026).
5. Каплиста В. М., Кочина О. С. Актуальні проблеми застосування цивільно–правової відповідальності в Україні. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2026. Вип. № 1. Частина 1. С. 222–226.

БОНДАРЕНКО Ольга Олегівна,
кандидат юридичних наук, доцент
завідувач кафедри цивільно-правових
дисциплін
Донецький державний університет
внутрішніх справ,
м. Донецьк

СМАРТ-КОНТРАКТИ ЯК ФОРМА ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО ДОГОВОРУ

Упродовж тривалого історичного розвитку цивільно-правовий договір залишається одним із ключових механізмів регулювання суспільних відносин, забезпечуючи юридичну визначеність та стабільність взаємодії між суб'єктами права. Водночас самі форми та способи укладення і виконання договорів не є сталими, а постійно трансформуються під впливом суспільних змін і науково-технічного прогресу. Особливо відчутним є вплив цифрових технологій, які дедалі активніше інтегруються у різні сфери життя та формують нові підходи до організації правовідносин. У цьому контексті виникає феномен смарт-контрактів як інноваційного інструменту, що поєднує правову природу договору з технологічними можливостями автоматизованого виконання зобов'язань. Це зумовлює необхідність теоретичного осмислення смарт-контрактів як можливої форми цивільно-правового договору.

З огляду на це, для належного розуміння місця смарт-контрактів у системі цивільного права доцільно звернутися до законодавчого визначення самого поняття договору та його сучасних різновидів. Поняття договору законодавець визначив у статті 652 Цивільного Кодексу України [1]. Понятійне визначення електронного договору законодавець надав у пункті п'ятому частини першої статті третьої Закону